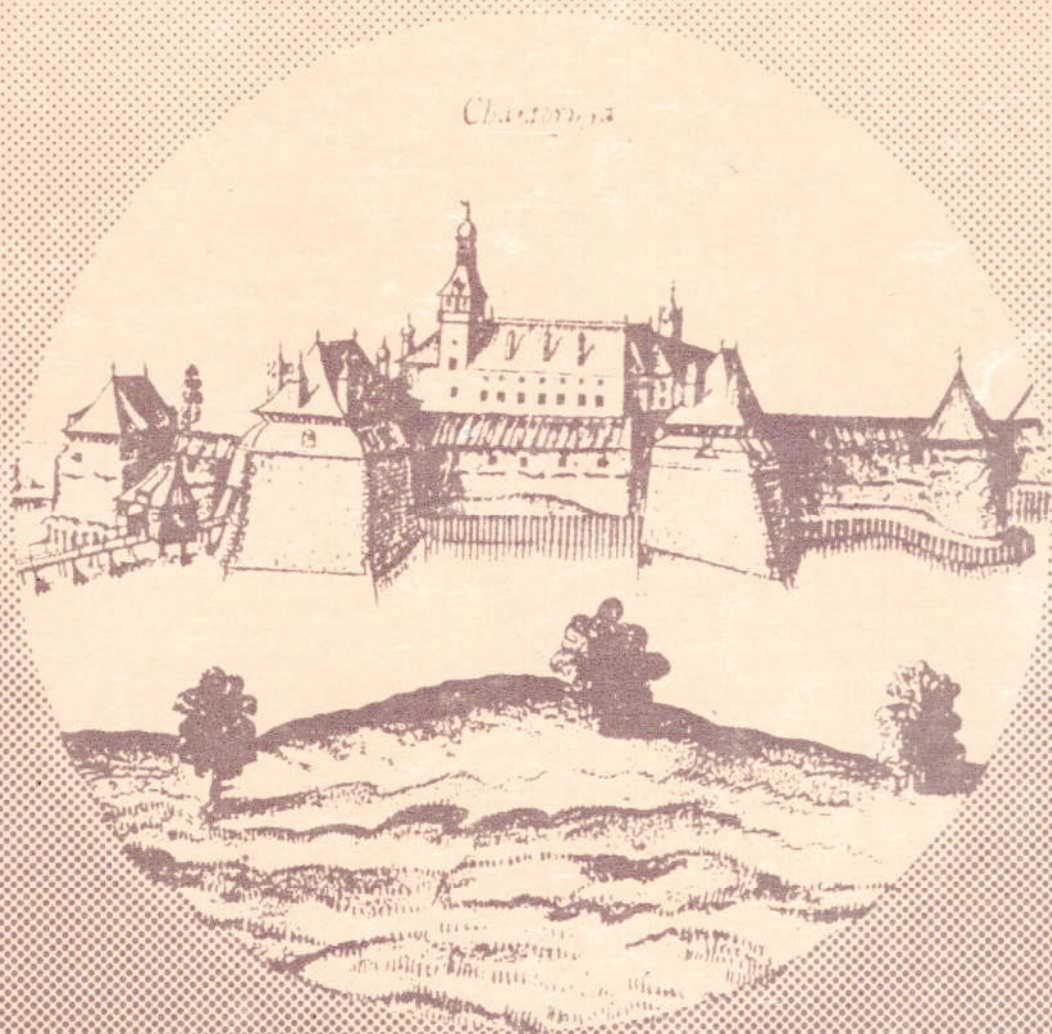

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

16

MUZEJSKI VJESNIK 16

POVIJEST

varaždinske fotografije naknadno donesena u Varaždin.

A. Wissert (1935, 29) spominje da je uz mnoge druge važne fotografije i ovu našem muzeju poklonio prof. Gj. Szabo. Kasnije ne ulazeći u pojedinosti M. Ilijanić (1970, 62) navodi da postoji varijanta varaždinske vedute u tehnici crtež tušem.

Među inventiranim predmetima u GMV vodi se pod brojem 194 perocrtež Varaždina s natpisom gore "Abriess von Warasdin", pod staklom u crnom okviru.⁷Fotografija pod staklom je dobro očuvana. Na pozadini ima uz spomenuti broj i drugi vjerovatno stariji na temelju kojeg se nisu mogli pronaći neki dodatni podaci.

Iz svega iznesenog proizlazi da je predmet 194 fotografija lista iz uveza Hfk. Bd. XII iz Karlsruhea koju je uz dozvolu velikog nadvojvode Badenskog iz travnja 1914. godine načinio dvorski fotograf Kratt u studenom 1915. godine, a profesor Gjurjo Szabo Naknadno poklonio varaždinskim muzealcima.

Bilješke:

1. Manje je poznato da postoje dva uveza planova iz 16. stoljeća u Dresdenu. Poblize vidi Perči (1992).
2. U dokumentaciji Zemaljskog poverenstva koju čuva Zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu ima više primjera dobavljanja planova, kopija, skica, fotografija.

3. vidi Gj. Szabo 13/1911 putni izvještaj. Piše da je pregledao 50 rukopisa, 6 folijanata i za nas važnih.
4. Spis nosi oznaku 23/1914. Pet tjedana kasnije urgira. U 1915. godini u tom predmetu ima ukupno 6 dopisa.5. Zahvaljujem dr. M. Salaba, GLA koja je pronašla dokumentaciju 6 dopisa za 1914. i 7 za 1915. godinu o istom predmetu.
6. Hfk. Bd. XII 13, 14, 15 su prvi i drugi tlocrt Varaždina unutar Stierovog izvještaja, te veduta Varaždina koja je od druge ruke.
7. iz inventarne knjige: dimenzije s okvirom 23x17,8; crtež 22x16,4. Zna se da je Szabo naručio fotografije veličine 18x24.

LITERATURA:

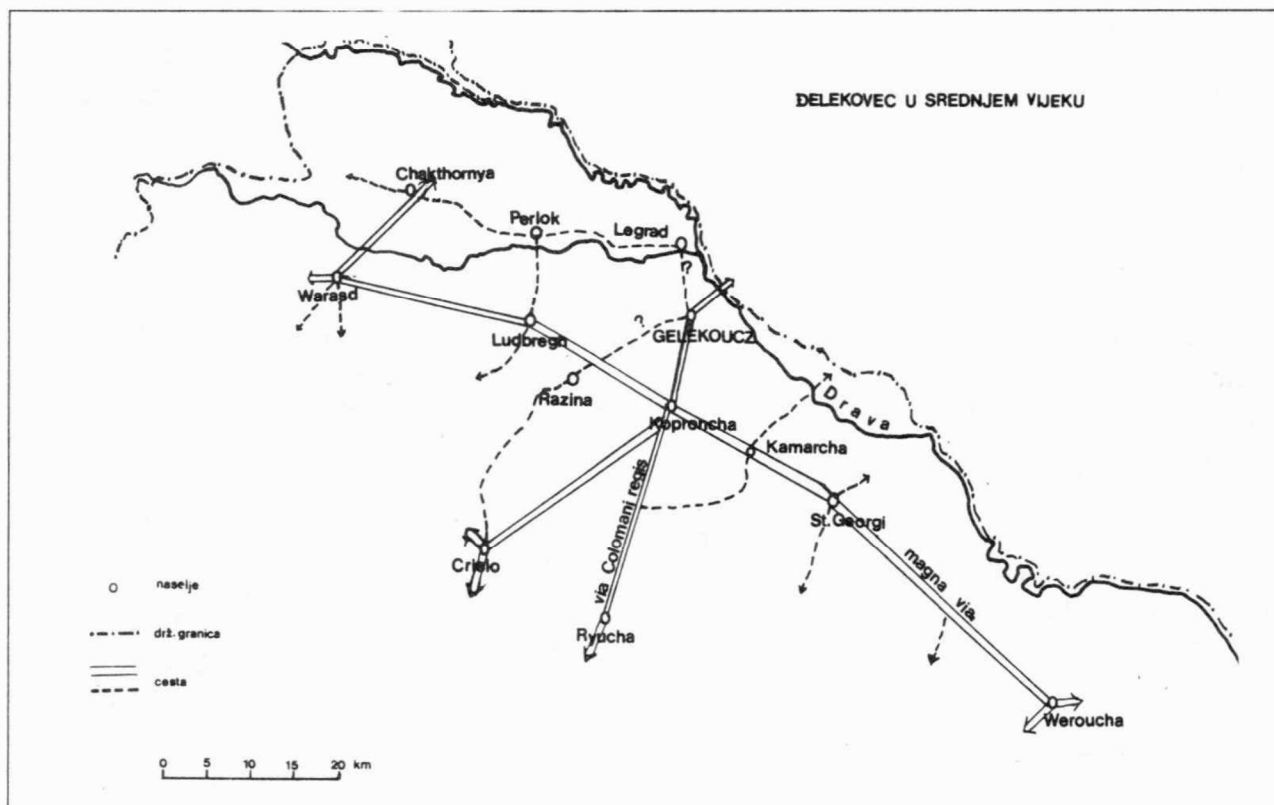
- Horvat A. (1976/77, 1978/79) O djelovanju "Povjerenstva" za čuvanje spomenika u Zagrebu, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 2/3, 4/5, Zagreb
- Ilijanić M. (1970) Prilog istraživanju historijsko-urbanističke dokumentacije Varaždina, 61.71, Godišnjak gradskog muzeja Varaždin, 4 Varaždin
- Perči Lj. (1986) Neki prikazi tvđave Legrad iz 16. i 17. stoljeća, Muzejski vjesnik, 10, str. 49-52. Čakovec
- Perči Lj. (1992) Prilog poznavanju planova Koprivnice iz 16. i 17. stoljeća, Podravski zbornik, 18, 47-64, Koprivnica
- Szabo Gj. (1920) Srednjovjekovni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb

Hrvoje PETRIĆ, Koprivnica

ĐELEKOVEC U SREDNJEM VIJEKU

Područje naselja Đelekovec i njegove najbliže okolice posebno je zanimljivo zbog bogatstva arheoloških nalaza ali i zbog zanimljive prošlosti. U ovom izlaganju usredotočit ćemo se na srednjovjekovno razdoblje i to posebno na rani i razvijeni srednji vijek. Najbližom okolicom Đelekovca prolazio je "put kralja Kolomana" odnosno njegov dio koji je vodio od Siska, preko Rovišća i Koprivnice, prelazio Dravu kod Đelekovca i Zákányja i nastavljao dalje po Mađarskoj. Postoji mogućnost da je od Đelekovca jedan put vodio i do srednjovjekovnog Legrada (koji se onda nalazio u Međimurju).¹ Kasniji izvori još

spominju između Legrada i Đelekovca riječni prijelaz sa skelom.² Još uvijek je otvorena mogućnost da je iz Đelekovca jedan srednjovjekovni put vodio i do Rasinje,³ što bi bilo vrlo vjerovatno jer je Đelekovec spadao pod rasinjsko vlastelinstvo pa bi s time donekle bila opravdana ova pretpostavka. Zanimljivo je spomenuti nalaz ceste (najvjerojatnije antičke, koja se mogla upotrebljavati i u srednjem vijeku) sjeverno od naselja, koja se proteže na zapad.⁴ Ukoliko to nije cesta (ili dio ceste) prema Rasinji onda možemo ustvrditi jedan srednjovjekovni pravac na području Đelekovca.

Sl. 1 — Delekovec u srednjem vijeku

Srednjovjekovna keramika nađena je na Cirkvišću, Gradunu, Gornjem Batijanu, na šljunkari Jagnjeđe, Pri Cmrkovoju agaciji i čna Gradišću.⁵ Zanimljiv je i nalaz dvosječnog mača s jednoručnim oštećenim rukohvatom, kojeg Željko Demo datira u drugu polovicu 10. stoljeća.⁶

Na položaju Ščapovo u središtu Đelekovca provedena su istraživanja 1975, 1976. i 1979. godine, kojima je utvrđeno postojanje srednjovjekovnog groblja. Istraženo je 137 grobova iz dvije faze ukapanja: starija faza pripada razdoblju kasne bjelobrdske kulture (do prve polovice 13. stoljeća tj. do provale Tatara), mlađa faza ukapanja vezana je, po Mariji Šmalcelj, uz osnivanje župe Đelekovec i trajala je najvjerojatnije do polovine 16. st. kada stanovništvo pred turskim prodorom bježi prema zapadu.⁷

Na sjevernoj, odnosno sjeverozapadnoj strani ulice Mirka Viriusa nalazi se lokalitet Gornji Batijan I. Tu je iza kućnog broja 61 u jesen 1981. g. prilikom rekognosciranja terena nađen donji dio dvodijelnog privjeska bjelobrdske kulturne pripadnosti datiran u prvu polovinu 11. stoljeća. Po kazivanju mještana,

nešto dalje iza kućnog broja 103, na položaju označenom Gornji Batijan II. nailazilo se na ostatke kostura, navodno popraćene nalazima bronzanih naušnica (zagubljene) što bi uz već spomenuti nalaz donjeg dijela dvodijelnog privjeska indiciralo postojanje još jedne, druge po redu, srednjovjekovne nekropole na području Đelekovca, kako zaključuje Željko Demo.⁸

Franjo Brdarić drži da je Đelekovec morao za provale Tatara biti bliže Dravi, nadalje, tvrdi da je do provale Tatara sjeverno od Đelekovca bliže Legradu na polju zvanom "Cirkvišće" bila crkva Sv Duha (Szent Lélek). Svoju tvrdnju argumentira jednom listinom iz 1772. g. (iz arhiva Inkey) na kojoj se spomenuto polje naziva "cirkvišće Szent Lélek". Drugi mu je argument da se tobožnja crkva Sv. Duha ne spominje u popisu župa 1334.g., a niti poslije, te da je to znak da je prije 1334. g. propala. U svom tekstu F. Brdarić kaže da je crkva Sv. Duha propala za provala Tatara i da se po njoj nazvao Đelekovec (Lelekovec - Gelekovec - Jelekovec i danas Đelekovec)⁹. Doduše, tvrdnje F. Brdarića o crkvi Sv. Duha, zbog nedostatka čvršćih argumenata, ne možemo

sasvim prihvatiti, no postoji stanovita vjerojatnost. O provali Tatara u ovaj kraj prisutan je jasan dokaz, na groblju u Ščapovu uočena je cezura u pol. 13. st. koja je odraz tatarske provale i može se pratiti na mnogobrojnim grobljima i crkvenim građevinama u Hrvatskoj i u susjednoj Mađarskoj.¹⁰ To nam ukazuje da je došlo do bježanja stanovništva. Ponovno naseljavanje Đelekovca može se vezati uz prve sigurne pisane podatke koji sežu do prve pol. 14. stoljeća.

Najstariji pisani podatak o Đelekovcu govori nam o tome da je 1332. g. Stjepan sin Opojev od plemena Gut-Keled bio vlasnikom dijela posjeda Đelekovec, koji se prije zvao Gardun (possessionis olym Gardun nunc uero Gelekouch vocate)¹¹. Juraj Ćuk pretpostavlja da su Gut-Keledi taj posjed dobili od nekog Grdana, dok F. Brdarić tvrdi da je koncem 13. stoljeća vlasnikom Đelekovačkog posjeda plemić Gardun, na kojega podsjeća rudina Gradun. Od Garduna prijeđe posjed na plemiće Gut-Keled i postane integralnim dijelom imanja rasinjskog¹².

Vlastelinstvo Rasinja podijeljeno je u 14. stoljeću među više suvlasnika koji su se međusobno parničili oko svojih posjedovnih prava. Čini se da se tada iz vlastelinstva izdvojio posjed Đelekovec oko kojeg su se također vodile parnice¹³. U prilog tome ide i isprava izdana 1348. godine u Budimu u kojoj se Đelekovec spominje kao zasebni posjed (possessio Gyelekewch). Na istom mjestu nailazimo na prvi pisani spomen (uz popis župa) sela Đelekovca (villa Gyelekewch)¹⁴.

U prvoj polovici 14. stoljeća imamo podatke o crkvenom ustrojstvu u Đelekovcu. Isprava izdana 19. veljače 1333. godine u Čazmi spominje Pavla, svećenika kapele Blažene Djevice u Đelekovcu (Paulum sacerdotem capelle beate virginis de Gelekouch)¹⁵. Osim te isprave imamo i čuveni popis župa zagrebačke biskupije iz 1334. godine u koje se navodi župa Blažene Djevice u Đelekovcu (ecclesia beate virginis de Gelekouch). U okolici Đelekovca se još spominju župe u Rasinji (Sv. Križa), Kuzmincu (Sv. Kuzme i Damjana), Torčecu (Sv. Stjepana), Koprivničkom Ivancu (Sv. Ivana), Peterancu (Sv. Petra), Svetom Petru Ludbreškom (Sv.

Petra) i drugdje¹⁶.

Dalji podaci su još uvijek arhivski neistraženi (sve do početka 16. stoljeća), ali svjetlo nam baca podatak o kaštelu i selu Kedhel, koje je ležalo u okolici Đelekovca (moguće je da je to prostor današnjeg Ketera), a spominje se 1450, 1453, 1462. i 1502. godine¹⁷.

Bilješke:

1. H. Petrić: Srednjovjekovni putevi u Podravini, Podravski zbornik 18, 1992, str. 41-45.
2. D. Feletar: Legrad, Čakovec 1971., str. 107
3. Ž. Demo: Castrum Keukaproncha/Kuwar - počeci istraživanja, Podravski zbornik, 1984, str. 337
4. Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske, Varaždin 1990, str. 110 (Z. Marković)
5. S. Kolar: Arheološki lokaliteti u općini Koprivnica, Podravski zbornik, 1976, str. 108-113; Z. Marković: Bilješke o rekognosciranju arheoloških terena oko Koprivnice i Durdevca 1979. godine, Muzejski vjesnik 3, str. 35-39.
6. Ž. Demo: Srednjovjekovni mačevi u Muzeju grada Koprivnice, Vjesnik Arh. muzeja u Zagrebu, 3. ser, br. 16-17, 1983-1984., str. 197-198.
7. M. Šmalcelj: Đelekovec-Ščapovo, katalog 40 godina arheoloških istraživanja u SZH, Koprivnica 1986, str. 132-133.
8. Ž. Demo: Bjelobrdski privjesci u Jugoslaviji, Podravski zbornik, 1983, str. 271 i 296.
9. F. Brdarić: Arhidakonat komarnički (1334-1934), u knjizi B. Madera: Časti i dobru zavičaja, Zagreb 1937, str. 348.
10. M. Šmalcelj, n. dj.
11. Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, X, 20.
12. J. Ćuk: Podravinom od Bednje do Voćinka i susjednim područjima do pol. 14. vijeka, Vjesnik zemaljskog arhiva 18, 1916, str. 197; F. Brdarić, n. dj.
13. J. Adamček: Ludbreg i njegova okolica u doba feudalizma, Ludbreg - monografija, Ludbreg 1984, str. 83.
14. Codex diplomaticus, sv. XI, str. 469.
15. Codex diplomaticus, sv. X, str. 81.
16. J. Buturac: Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine Starine JAZU 59, Zagreb 1984, str. 75-76.
17. J. Bösendorfer: Crnice iz slavonske povijesti, Osijek 1910, str. 71.

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PROBLEMATIKA

Zvonko HITREC DIDAKTIČKO - METODIČKO OSMIŠLJAVANJE MUZEJSKE PREZENTACIJE	3
Anita ŠESTANJ - PERIĆ UPORABA RADNIH LISTIĆA UZ IZLOŽBE U VARAŽDINSKOME MUZEJU	5
Marina ŠIMEK MALA MUZEJSKA UČIONICA	6

ARHEOLOGIJA

Marijan BILIĆ ZBIRKA GRČKOG NOVCA IZ GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	11
Ana BOBOVEC GRAD MOSLAVINA U SVJETLU DOSADAŠNJIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA	17
Tatjana LOLIĆ, Amelio VEKIĆ, Slobodan OLIĆ IZVJEŠTAJ O ARHEOLOŠKIM ISKOPAVANJIMA U ČAKOVCU PROVEDENIM 1992. GOD. NA LOKALITETU STARI GRAD	21
Zorko MARKOVIĆ OSVRT NA NEKOLIKO NOVIH PRILOGA POZNAVANJU HRVATSKOG SREDNJOVJEKOVLJA (1990-1992. god)	24
Zorko MARKOVIĆ NEKOLIKO ZANIMLJIVIH ARHEOLOŠKIH NALAZA IZ KOPRIVNIČKE PODRAVINE	26
Marina ŠIMEK KASNOSREDNJEVJEKOVNI NALAZ IZ LUDBREGA	30
Vjekoslav ŠTRK ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA POVIJESNE URBANE CJELINE ČAZME U 1992. GODINI	35
Josip VIDOVIĆ NASTAVAK SUSTAVNIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U ŠENKOVCU	41

ETNOLOGIJA

Marija BORKO NEKOLIKO MEDIMURSKIH DJEČJIH IGARA	44
Melita ĐANIĆ OSNOVANA " DRUŽINA " ČUVARI TRADICIJA HRVATSKIH OBITELJSKIH ZADRUGA	45
Slavica MOSLAVAC GLAZBENA FOLKLORNA BAŠTINA MOSLAVINE	46
Slavica MOSLAVAC USKRSNI OBIČAJI ČEHA I SLOVAKA U MEDURIČU	50

KULTURNA POVIJEST

Zdenko BALOG SJEVERNI PORTAL TRAKOŠĆANSKE CRKVE	53
Dražen KOVAČEVIĆ FRANJEVAČKI SAMOSTAN U PODGRADU	56
Lidija PLAVEC BIDERMAJER NAMJEŠTAJ NA PRIMJERIMA IZ FUNDUSA MMČ	58
Mladen MEDAR PRILOG POZNAVANJU GRADEVNE DJELATNOSTI U BJELOVARU	61
Magdalena LONČARIĆ O JEDNOM ŠALJIVOM GLASILU U FUNDUSU POVIJESNOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	63

POVIJEST

Božidar GERIĆ 1. IZVORI ZA POVIJEST BJELOVARA I BJELOVARSKOG KRAJA	66
Stjepan HAJDUK OTKRIĆE PRVE POGODBE O BARBIRENJU	71

Zoran HOMEN	
PRAVILNIK ZA BLUDILIŠTA U GRADU KRIŽEVCU IZ 1913. GODINE	73
Franjo HORVATIĆ	
GRBOVNIK ŽITELJA GRADA KOPRIVNICE	75
Goran JAKOVLJEVIĆ	
POLAGANJE UČITELJSKE PRISEGE U BJELOVARSKOJ GIMNAZIJI POČETKOM STOLJEĆA	77
Vladimir KALŠAN	
PRILOG ZA POVIJEST VINOGRADARSTVA U MEDIMURJU	79
Marjan KATUŠIĆ	
NARODNI POKRET 1903. GODINE U ZAPREŠIĆU (uz 90.obljetnicu)	81
Magdalena LONČARIĆ	
ZASTAVE ŽUPANIJE VARAŽDINSKE U GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	84
Slavica MOSLAVAC	
ET KOTTYNA DENIQUE INSIGNE SUUM PROFECIT (I Kutina je naposljetku dobila svoj počasni znak)	87
Ljerka PERČI	
DOZVOLA ZA FOTOGRAFIRANJE IZ 1914. GODINE	88
Hrvoje PETRIĆ	
DELEKOVEC U SREDNJEM VIJEKU	90
Antun STIŠČAK	
TATARI SU PUSTOŠILI HRVATSKOM PRIJE 750. GODINA	93
Mladen NADU	
NASELJA I SELA SESVETSKOG PRIGORJA U SREDNJEM VIJEKU (II) (13 — 16. stoljeće)	95

PRIKAZI I ČLANCI

Ljerka ALBUS	
PRVI SEMINAR DRUŠTVA FOLKLORISTA	102
Antica BREGOVIĆ	
Prirodoslovna mapa "IZ ALBUMA FRANJE PL. KOŠĆECA "	103
Melita ĐANIĆ	
OBIJEŽAVANJE 740 - OBLJETNICE SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GRADA KRIŽEVCI KROZ PROGRAM GRADSKOG MUZEJA I LIKOVNE GALERIJE	105
Miroslav KLEMM	
IZLOŽBA CRKvene UMJETNOSTI I BAŠTINE NOVOMAROFSKOGA KRAJA	109
Nada MATIJAŠKO	
UZ DESETU GODIŠNJICU PODRAVKINOG MUZEJA PREHRANE	110
Martin MATIŠIN	
GODIŠNJAK ZAVIČAJNOG MUZEJA VIRJE	112
Mladen MEDAR	
ECOVAST O OČUVANJU ARHITEKTONSKOG NASLJEDA	113
Ljerka PERČI	
POSJETITELJ IZ ARGENTINE	115
Smiljana PETR-MARČEC	
IZLOŽBA "ZRINSKI U MEDIMURJU"	116
Hrvoje PETRIĆ	
"PODRAVSKI ZBORNIK" 1992.	116
Anita ŠESTANJ-PERIĆ	
PRIZNANJE UHTA-e GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	117
Josip ŠTIMAC	
MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA U NOVOM USTROJSTVU	118
Gordana KOVAČIĆ	
IN MEMORIAM IVANU GENERALIĆU	119

DJELATNOST MUZEJA I MUZEALACA

IZLOŽBE (1992)	121
AKCIJE (1992)	124
IZDAVAČKA DJELATNOST MUZEJA (1992)	127
PUBLICISTIČKA DJELATNOST MUZEALACA (1992)	129

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Sveti Ivan Zelina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje.

Broj 16 / 1993.

Godina XVI

Uređivački odbor:

Antica Bregović (GMV), Erika Nađ—Jerković (MMČ), Vladimir Kalšan (MMČ), Lidija Plavec (MMČ), Smiljana Petr—Marčec (MMČ), Josip Vidović (MMČ)

Tehnička redakcija u Muzeju Međimurja Čakovec:
Vladimir Kalšan, Erika Nađ-Jerković, Josip Vidović

Nakladnik:

Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske

Za nakladnika:

Zoran Homen

Grafička priprema:

»DTP STUDIO« KRIŽEVCI

Nikola Žulj

Tisak:

»GRATA« Bjelovar

Naklada: 650 primjeraka

ISSN 0350 - 9370

»Muzejski vjesnik« izlazi jedamput godišnje.

Rukopisi se ne honoriraju i ne vraćaju.

Za sadržaj i lekturu tekstova odgovorni su autori.

»Muzejski vjesnik« solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske